

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการศึกษา

จากการศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาว่า ในชุมชนชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีใครหรือกลุ่มบุคคลใด ที่เป็นชนชั้นนำที่มีอำนาจ มีอิทธิพลในการปกครองชุมชน ชนชั้นนำของชุมชนนั้นมีคุณสมบัติอะไรที่ส่งเสริมให้เป็นชนชั้นนำ อีกทั้งมองลึกไปถึงว่ามีคุณสมบัติพิเศษอะไรที่อธิบายความเป็นบุคคลชนชั้นนำได้มากที่สุด การศึกษาวิจัยศึกษาถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจของชนชั้นนำที่มีต่อกันทั้งในระดับเดียวกันและต่างระดับ และการศึกษาวิจัยเชิงเปรียบเทียบว่า ชนชั้นนำและโครงสร้างอำนาจของชุมชนชาวไทยมุสลิมที่พัฒนาแล้วกับชุมชนชาวไทยมุสลิมที่กำลังพัฒนามีความแตกต่างกันอย่างไร โดยการศึกษาทำการศึกษาในชุมชนชาวไทยมุสลิมในเขตจังหวัดปัตตานี 2 ชุมชน คือ ชุมชนดาโต๊ะ (ชุมชนชาวไทยมุสลิมที่กำลังพัฒนา) และชุมชนกรือเซะ (ชุมชนชาวไทยมุสลิมที่พัฒนาแล้ว)

ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แยกการวิเคราะห์ออกเป็น 3 ส่วน ตามเนื้อหาและสมมุติฐาน คือ ส่วนแรก เป็นการวิเคราะห์ผลการระบุชนชั้นนำของแต่ละชุมชน ปรากฏว่า ในชุมชนดาโต๊ะ บุคคลที่ได้รับการระบุเป็นชนชั้นนำของชุมชนเป็นบุคคลที่ดำรงตำแหน่งทางการและดำรงตำแหน่งผู้นำศาสนา ซึ่งเป็นตำแหน่งที่มีความสำคัญมากและมีความสำคัญน้อย กล่าวคือ ชนชั้นนำระดับสูงเป็นบุคคลที่ดำรงตำแหน่งกำนัน โต๊ะอิหม่าม โต๊ะบอเต็บ ผู้ช่วยกำนัน และสารวัตรกำนัน และชนชั้นนำระดับต่ำคือ บุคคลที่ดำรงตำแหน่งมีความสำคัญในระดับรอง อาทิ สารวัตรกำนัน ผู้ช่วยกำนันฝ่ายต่าง ๆ แพทย์ประจำตำบล และคณะกรรมการมัสยิด ส่วนในชุมชนกรือเซะ ปรากฏว่า บุคคลที่ได้รับการระบุเป็นบุคคลชนชั้นนำคล้ายคลึงกับชุมชนดาโต๊ะ คือ ชนชั้นนำระดับสูงเป็นบุคคลที่ดำรงตำแหน่งสำคัญทางการและตำแหน่งผู้นำศาสนา คือ ผู้ใหญ่บ้าน โต๊ะอิหม่าม โต๊ะบอเต็บ และสมาชิกสภาตำบล ส่วนชนชั้นนำระดับต่ำเป็นบุคคลที่ดำรงตำแหน่งทางการที่มีความสำคัญในระดับรอง อาทิ กำนัน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายต่าง ๆ ตำแหน่งคณะกรรมการมัสยิด และผู้ทรงคุณวุฒิของชุมชน ซึ่งมีอดีตผู้ใหญ่บ้านและคนเฒ่าที่ชาวบ้านเคารพนับถือ กล่าวโดยสรุปแล้ว บุคคลที่ได้รับ

การระบุเป็นชนชั้นนำของทั้งสองชุมชนคล้ายคลึงกัน คือ ชนชั้นนำระดับสูงเป็นบุคคลที่ดำรงตำแหน่งทางการที่สำคัญคือ กำนันและผู้ใหญ่บ้าน และตำแหน่งผู้นำศาสนาอิสลามที่สำคัญคือ โต๊ะอิหม่าม และโต๊ะบอเต็บ ส่วนชนชั้นนำระดับต่ำ คือ บุคคลที่ดำรงตำแหน่งทางการที่มีความสำคัญในระดับรอง เช่น สารวัตรกำนัน ผู้ช่วยกำนันฝ่ายต่าง ๆ กำนัน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล คณะกรรมการมัสยิด อคิศผู้ใหญ่บ้านและผู้ทรงคุณวุฒิบางท่าน

ในแง่ของการยอมรับหรือการระบุชนชั้นนำของชุมชนชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ปรากฏว่า การระบุชนชั้นนำในชุมชนคาโต๊ะ ซึ่งเป็นชุมชนชาวไทยมุสลิมที่กำลังพัฒนานั้น บุคคลที่ได้รับการยอมรับเป็นชนชั้นนำสำคัญที่สุดคือ โต๊ะอิหม่ามซึ่งเป็นตำแหน่งที่สำคัญที่สุดของตำแหน่งผู้นำศาสนา และบุคคลที่เป็นชนชั้นนำที่มีความสำคัญในระดับรองคือ กำนัน โต๊ะกอเต็บ สารวัตรกำนัน ผู้ช่วยกำนัน แพทย์ประจำตำบล และคณะกรรมการมัสยิด ในขณะเดียวกัน การระบุชนชั้นนำในชุมชนกรือเซะ ซึ่งเป็นชุมชนชาวไทยมุสลิมที่พัฒนาแล้วปรากฏว่า บุคคลที่ได้รับการยอมรับเป็นชนชั้นนำสำคัญที่สุด คือ ผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งเป็นตำแหน่งทางการที่สำคัญที่สุดในชุมชน และบุคคลที่เป็นชนชั้นนำที่มีความสำคัญในระดับรอง คือ โต๊ะอิหม่าม โต๊ะกอเต็บ สมาชิกสภาตำบล กำนัน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล และผู้ทรงคุณวุฒิในชุมชน

ตารางที่ 6 การเปรียบเทียบลักษณะชนชั้นนำและโครงสร้างอำนาจชุมชนของชุมชนคาโตะ (ชุมชนชาวไทยมุสลิมที่กำลังพัฒนา) กับชุมชนกรือเซะ (ชุมชนชาวไทยมุสลิมที่พัฒนาแล้ว)

ชนชั้นนำและโครงสร้างอำนาจชุมชน/ ประเภทของชุมชน	ชุมชนคาโตะ (ชุมชนชาวไทยมุสลิมกำลังพัฒนา)	ชุมชนกรือเซะ (ชุมชนชาวไทยมุสลิมพัฒนาแล้ว)
1. ชนชั้นนำจากการระบุทั้ง 3 วิธีการ	เป็นชนชั้นนำกลุ่มเดียวกันทั้ง 3 วิธีการ	เป็นชนชั้นนำกลุ่มเดียวกันทั้ง 3 วิธีการ
2. ชนชั้นนำระดับสูง	โตะอิหม่าม กำนัน โตะกอเต็บ ผู้ช่วยกำนัน สารวัตรกำนัน	ผู้ใหญ่บ้าน โตะอิหม่าม โตะกอเต็บ สมาชิกสภาตำบล
3. ชนชั้นระดับต่ำ	สารวัตรกำนัน ผู้ช่วยกำนัน แพทย์ประจำตำบล คณะกรรมการมัสยิด	กำนัน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล คณะกรรมการมัสยิด
4. ลักษณะสำคัญของชนชั้นนำ	เป็นบุคคลที่ดำรงตำแหน่งทางการและ ผู้นำศาสนา	เป็นบุคคลที่ดำรงตำแหน่งทางการและ ผู้นำศาสนา

ตารางที่ 6 (ต่อ)

<p>ชนชั้นนำและโครงสร้างอำนาจของชุมชน/ ประเภทของชุมชน</p>	<p>ชุมชนคาโตะ (ชุมชนชาวไทยมุสลิมกำลังพัฒนา)</p>	<p>ชุมชนกรือเซะ (ชุมชนชาวไทยมุสลิมพัฒนาแล้ว)</p>
<p>5. คุณสมบัติสำคัญที่กำหนดการเป็นบุคคล ชนชั้นนำของแต่ละชุมชน</p>	<p>การเคยผ่านการอบรม ระยะเวลาการอยู่ใน ชุมชน การมีตำแหน่งทางสังคม การดำรง ตำแหน่งทางการ การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ การมีความรู้ความเข้าใจในหลักศาสนา และการเคยดำรงตำแหน่ง</p>	<p>การเคยผ่านการอบรม การดำรง ตำแหน่งทางการ การเคยดำรง ตำแหน่ง การเป็นสมาชิกองค์กร เป็นเครือญาติชนชั้นนำเก่า ดำรงตำแหน่งทางสังคม การติดต่อกับเจ้าหน้าที่</p>
<p>6. ลักษณะที่มาของตำบล</p>	<ul style="list-style-type: none"> - แหล่งอำนาจจากระบบราชการ - แหล่งอำนาจมาจากบทบัญญัติและ ค่านิยมตามหลักศาสนาอิสลาม 	<ul style="list-style-type: none"> - แหล่งอำนาจจากระบบราชการ - แหล่งอำนาจมาจากบทบัญญัติและ ค่านิยมตามหลักศาสนาอิสลาม
<p>7. ลักษณะของโครงสร้างอำนาจชุมชน</p>	<p>แบบปিরามิด มีบุคคลจำนวนน้อยที่ได้รับยอมรับเป็น "ชนชั้นนำ" ที่มีอำนาจในการปกครองชุมชน</p>	<p>แบบปিরามิด มีบุคคลจำนวนน้อยที่ได้รับยอมรับเป็น "ชนชั้นนำ" ที่มีอำนาจในการปกครองชุมชน</p>

ตารางที่ 6 (ต่อ)

ชนชั้นนำและโครงสร้างอำนาจของชุมชน/ ประเภทของชุมชน	ชุมชนคาโตะ (ชุมชนชาวไทยมุสลิมกำลังพัฒนา)	ชุมชนกรือเซะ (ชุมชนชาวไทยมุสลิมพัฒนาแล้ว)
8. ลักษณะการตัดสินใจในโครงสร้างอำนาจ	ขึ้นอยู่กับกิจกรรม กิจกรรมการพัฒนา ปกครอง กำนัน สารวัตรกำนัน กิจกรรมศาสนา ผู้นำศาสนา	ขึ้นอยู่กับกิจกรรม กิจกรรมพัฒนา ปกครอง ผู้ใหญ่น และผู้ช่วยผู้ใหญ่น กิจกรรมศาสนา ผู้นำศาสนา
9. ชนชั้นนำซึ่งมีอำนาจในการตัดสินใจสูงสุด	ชนชั้นนำดำรงตำแหน่งทางการ และผู้นำศาสนา	ชนชั้นนำดำรงตำแหน่งทางการ และผู้นำศาสนา
10. ลักษณะของการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการตัดสินใจ	รับรู้การตัดสินใจ มีส่วนร่วมในการปฏิบัติตาม การตัดสินใจของชนชั้นนำ	รับรู้การตัดสินใจ มีส่วนร่วมในการปฏิบัติตาม การตัดสินใจของชนชั้นนำ

ในแง่ของเหตุผลของการระบุชนชั้นนำของประชาชนชาวไทยมุสลิม ปรากฏว่า
 ในชุมชนคาโตะ (ชุมชนชาวไทยมุสลิมกำลังพัฒนา) นั้น ประชาชนให้เหตุผลลำดับความสำคัญ
 ในการเลือกเพราะชนชั้นนำเหล่านั้นเป็นผู้ที่มีความรู้ เป็นผู้ที่ปฏิบัติตามหลักศาสนา เป็นคนที่ทำ
 ประโยชน์เพื่อส่วนรวม และช่วยเหลือกันยามเดือดร้อน ตามลำดับ ส่วนเลือกเพราะความร่ำรวย
 หรือเป็นผู้มีอำนาจหรืออิทธิพลนั้นมีเพียงเล็กน้อย ในขณะที่เดียวกันเหตุผลลำดับความสำคัญใน
 การเลือกชนชั้นนำในชุมชนกรือเซะ มีความคล้ายคลึงกับชุมชนคาโตะ คือ ประชาชนเลือกชนชั้นนำ
 ดังกล่าวด้วยเหตุผลสำคัญที่ว่า เป็นผู้ที่ทำให้ส่วนรวมเป็นเหตุผลแรก และระดับรองคือ เป็นผู้ที่มี
 ความรู้ เป็นผู้ที่ปฏิบัติตามหลักศาสนา ช่วยเหลือไต่ยามเดือดร้อน ส่วนเลือกด้วยเหตุผลเพราะ
 ความร่ำรวยหรือเลือกเพราะเป็นผู้มีอำนาจนั้นมีเพียงเล็กน้อยเท่านั้น

ส่วนที่สอง เป็นการวิเคราะห์ถึงคุณสมบัติของบุคคลที่เป็นชนชั้นนำในส่วนนี้แบ่งการ
 วิเคราะห์ออกเป็นสองขั้นตอน คือ ขั้นตอนแรก วิเคราะห์ถึงคุณสมบัติที่มีความสัมพันธ์การเป็น
 ชนชั้นนำ โดยวิธีการเปรียบเทียบในคุณสมบัติด้านต่าง ๆ ระหว่างบุคคลที่เป็นชนชั้นนำกับประชาชน
 ทั่วไปที่ไม่ได้รับการยอมรับเป็นชนชั้นนำ ผลการศึกษาปรากฏว่า บุคคลที่เป็นชนชั้นนำของชุมชน
 คาโตะ (ชุมชนชาวไทยมุสลิมกำลังพัฒนา) มีคุณสมบัติสำคัญคือ การดำรงตำแหน่งทางการหรือ
 ดำรงตำแหน่งผู้นำศาสนาอิสลาม และมีคุณสมบัติด้านการดำรงตำแหน่งทางสังคมมาก ระยะเวลา
 การดำรงตำแหน่งทางการและทางสังคมนาน รายได้สูง เป็นสมาชิกขององค์การ เคยผ่านการ
 อบรมในโครงการต่าง ๆ มาก การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ทางราชการมาก เป็นคนในท้องถิ่น
 มีระยะเวลาการอยู่ในท้องถิ่นมานาน และมีความรู้ความเข้าใจในหลักศาสนาดี โดยที่บุคคลที่
 เป็นชนชั้นนำมีคุณสมบัติด้านต่าง ๆ เหล่านี้มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และมีระดับ
 อัตราเฉลี่ยที่สูงกว่าประชาชนทั่วไปที่ไม่ได้รับการยอมรับเป็นชนชั้นนำ ในขณะเดียวกัน คุณสมบัติ
 ของบุคคลที่เป็นชนชั้นนำของชุมชนกรือเซะ (ชุมชนชาวไทยมุสลิมที่พัฒนาแล้ว) ก็มีลักษณะที่
 คล้ายคลึงกันคือ บุคคลที่เป็นชนชั้นนำของชุมชน มีคุณสมบัติสำคัญคือ การดำรงตำแหน่งทางการ
 หรือดำรงตำแหน่งผู้นำศาสนาอิสลาม และมีคุณสมบัติทางด้าน การดำรงตำแหน่งสังคมมาก
 เคยดำรงตำแหน่งทางการและสังคมมาก่อน มีระยะเวลาการดำรงตำแหน่งทางการและทางสังคม
 มาก มีรายได้สูง มีการศึกษา (สายศาสนา) สูง เคยผ่านการอบรมในโครงการต่าง ๆ มาก
 มีการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ราชการมาก เป็นเครือข่ายของชนชั้นนำเก่า เป็นคนในท้องถิ่น มีระยะเวลา
 การอยู่ในชุมชนมานาน และเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในหลักศาสนาดี

ในขั้นตอนที่สอง ในการวิเคราะห์คุณสมบัติของบุคคลที่เป็นชนชั้นนำของแต่ละชุมชน ด้วยเทคนิคการวิเคราะห์ถดถอยพหุแบบขั้นตอน เพื่อเป็นการยืนยันผลการศึกษาก่อนหน้านี้ อีกครั้งหนึ่งว่า เมื่อมีการควบคุมคุณสมบัติด้านอื่น ๆ แล้ว มีคุณสมบัติด้านใดบ้างที่สามารถอธิบาย การผันแปรของการเป็นและไม่เป็นบุคคลชนชั้นนำของชุมชนได้มากที่สุด และเมื่อเพิ่มคุณสมบัติ ด้านอื่นเข้าประกอบแล้ว การผันแปรของความเป็นและไม่เป็นบุคคลชนชั้นนำจะเพิ่มขึ้นมากน้อย เพียงใด ผลการศึกษาในชุมชนดาโต๊ะซึ่งเป็นชุมชนชาวไทยมุสลิมที่กำลังพัฒนา ปรากฏว่า คุณสมบัติที่สามารถอธิบายการผันแปรความเป็นและไม่เป็นบุคคลชนชั้นนำได้มากที่สุดคือ การอบรม ในโครงการต่าง ๆ และคุณสมบัติที่มีความสำคัญในระดับรองคือ ระยะเวลาการอยู่ในชุมชน การดำรงตำแหน่งทางสังคม การดำรงตำแหน่งทางการ การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ราชการ ส่วนคุณสมบัติทางด้านความรู้ความเข้าใจในหลักศาสนาอิสลาม และการเคยดำรงตำแหน่งทาง การและทางสังคม มีอิทธิพลต่อการอธิบายการผันแปรความเป็นและไม่เป็นบุคคลชนชั้นนำของ ชุมชนดาโต๊ะเพียงเล็กน้อย ส่วนในชุมชนกรือเซะซึ่งเป็นชุมชนชาวไทยมุสลิมที่พัฒนาแล้ว ปรากฏ ว่า คุณสมบัติที่สามารถอธิบายการผันแปรความเป็นและไม่เป็นบุคคลชนชั้นนำได้มากที่สุดคือ การอบรมในโครงการต่าง ๆ และคุณสมบัติทางด้าน การดำรงตำแหน่งทางการ การเคยดำรง ตำแหน่งทางการและทางสังคม การเป็นสมาชิกองค์กร เป็นคุณสมบัติที่มีความสำคัญในระดับรอง ลงมาตามลำดับ ส่วนคุณสมบัติทางด้าน การเป็นเครือญาติกับชนชั้นนำ การดำรงตำแหน่งทางสังคม และการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ราชการ มีอิทธิพลต่อการอธิบายการผันแปร ความเป็นและไม่เป็นบุคคล ชนชั้นนำของชุมชนกรือเซะเพียงเล็กน้อย

ดังนั้น กล่าวโดยสรุปได้ว่า คุณสมบัติของบุคคลที่เป็นชนชั้นนำของชุมชนชาวไทยมุสลิม ที่กำลังพัฒนากับชุมชนชาวไทยมุสลิมที่พัฒนาแล้วมีความคล้ายคลึงกัน คือ การดำรงตำแหน่งทางการ หรือดำรงตำแหน่งผู้นำศาสนาอิสลาม และมีคุณสมบัติในระดับรอง เช่น การอบรมในโครงการต่าง ๆ การดำรงตำแหน่งทางสังคม การเคยดำรงตำแหน่งทางการและทางสังคม ระยะเวลาการดำรง ตำแหน่งทางการและทางสังคม การเป็นสมาชิกองค์กร การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ราชการ การเป็น เครือญาติกับชนชั้นนำเก่า การมีความรู้ความเข้าใจในหลักศาสนา และคุณสมบัติอื่น ๆ ที่แตกต่างกันบ้างในแต่ละชุมชน (ดูตารางที่ 6 ประกอบ)

ส่วนที่สาม เป็นส่วนที่วิเคราะห์โครงสร้างอำนาจของชุมชน ซึ่งถือว่าเป็นส่วนที่สำคัญของเรื่องที่ศึกษา ดังนั้นในส่วนนี้จึงเป็นการเกี่ยวโยงถึงเรื่องทั้งหมดที่ศึกษามาแล้ว ทั้งตัวบุคคลที่เป็นชนชั้นนำของชุมชน คุณสมบัติของบุคคลที่เป็นชนชั้นนำ ตลอดจนเนื้อหาของโครงสร้างอำนาจภายในชุมชน ซึ่งแยกพิจารณาเป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจ การมีส่วนร่วมการตัดสินใจในกิจกรรมของชุมชน และสรุปเป็นรูปแบบของโครงสร้างอำนาจของชุมชนของแต่ละชุมชน

จากผลของการศึกษาของแต่ละชุมชน ปรากฏว่า บุคคลที่เป็นชนชั้นนำของชุมชนคาโตะ และชุมชนกรือเซะนั้น เป็นกลุ่มบุคคลจำนวนน้อยที่ได้รับการยอมรับเป็นชนชั้นนำของชุมชน โดยกลุ่มบุคคลชนชั้นนำเหล่านี้มีคุณสมบัติพิเศษที่แตกต่างจากประชาชนทั่วไป โดยเฉพาะการดำรงตำแหน่งทางการเมืองและการดำรงตำแหน่งผู้นำศาสนาอิสลาม และการมีคุณสมบัติพิเศษด้านอื่น ๆ จากการที่บุคคลชนชั้นนำดำรงตำแหน่งสำคัญของชุมชนดังกล่าว ในการวิเคราะห์จึงวิเคราะห์ถึงแหล่งที่มาของอำนาจของชนชั้นนำในชุมชน จึงพิจารณาได้ 2 แหล่งด้วยกัน คือ มาจากระบบราชการ และมาจากระบบความเชื่อของศาสนาอิสลาม

จากการศึกษาในชุมชนทั้งสอง ผลปรากฏว่า ในแต่ละชุมชนมีแหล่งที่มาของอำนาจคล้ายคลึงกันคือ กลุ่มแรกมาจากการดำรงตำแหน่งทางการเมือง แหล่งอำนาจจึงมาจากระบบราชการ กลุ่มนี้ผู้มีบทบาทสำคัญในชุมชนคือ ตำแหน่งทางการเมืองที่สำคัญที่สุดของชุมชน อาทิ กำนัน สารวัตรกำนัน ผู้ช่วยกำนัน แพทย์ประจำตำบล ในชุมชนคาโตะ และ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน กำนัน แพทย์ประจำตำบล ในชุมชนกรือเซะ ส่วนกลุ่มผู้ดำรงตำแหน่งผู้นำศาสนา มีตำแหน่งสำคัญคือ โต๊ะอิหม่าม โต๊ะบอเต็บ และโต๊ะบิหลัน ซึ่งผู้นำศาสนาแหล่งอำนาจมาจากบทบัญญัติของศาสนา ความเชื่อ ค่านิยมตามหลักศาสนา ซึ่งผลจากการศึกษากลุ่มที่ดำรงตำแหน่งดังกล่าวเป็นกลุ่มที่ได้รับการระบุเป็นชนชั้นนำของชุมชนทั้งหมด

เมื่อพิจารณาถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจและความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างบุคคลที่เป็นชนชั้นนำ ปรากฏว่า ทั้งในชุมชนคาโตะและในชุมชนกรือเซะ ความสัมพันธ์เชิงอำนาจและความสัมพันธ์ทางสังคมของบุคคลที่เป็นชนชั้นนำมีความคล้ายคลึงกัน กล่าวคือ ในแง่ของความสัมพันธ์ทางสังคม พบว่า บุคคลที่เป็นชนชั้นนำมีระดับของความสัมพันธ์ในระดับที่เรียกว่า

"มีความสนิทสนมคุ้นเคยกันดี" มีการพบปะพูดคุยกันเป็นประจำทุกวัน ส่วนความสัมพันธ์เชิงอำนาจนั้น บุคคลที่เป็นชนชั้นนำมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันอย่างใกล้ชิด และในความสัมพันธ์เชิงอำนาจของบุคคลที่เป็นชนชั้นนำของแต่ละชุมชน พบว่า ชนชั้นนำระดับสูงจะมีความสัมพันธ์กันอย่างเหนียวแน่นมากกว่าความสัมพันธ์ของบุคคลที่เป็นชนชั้นนำระดับต่ำ จากความสัมพันธ์ทางสังคมและความสัมพันธ์เชิงอำนาจดังกล่าวนี้เอง มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับการรวมกลุ่มของบุคคลชนชั้นนำในการตัดสินใจในนโยบายหรือกิจกรรมของชุมชน

ในแง่ของการตัดสินใจของชุมชน พบว่า มีบุคคลที่เป็นชนชั้นนำจำนวนน้อยกว่าชนชั้นที่มีบทบาทสำคัญในระบบ การตัดสินใจเกี่ยวกับนโยบายหรือกิจกรรมของชุมชน โดยเฉพาะบุคคลที่เป็นชนชั้นนำระดับสูงจะเป็นกลุ่มที่มีอำนาจในการตัดสินใจในนโยบายและกิจกรรมของชุมชน และชนชั้นนำระดับสูงนี้จะมีการรวมกลุ่มกันอย่างเหนียวแน่นด้วย โดยการผ่านความสัมพันธ์ส่วนตัวของแต่ละคน และบทบาทตามอำนาจหน้าที่ของตำแหน่งที่ดำรงอยู่ในปัจจุบัน ส่วนชนชั้นนำระดับต่ำนั้นเป็นบุคคลที่รวมให้การสนับสนุนการตัดสินใจของชนชั้นนำระดับสูง และเป็นผู้ปฏิบัติตามมติการตัดสินใจ และจากการระบุนัยสำคัญของชนชั้นนำ ชนชั้นนำระดับต่ำจะให้ความสำคัญแก่ชนชั้นนำระดับสูงมากกว่าการให้ความสำคัญแก่ชนชั้นนำในระดับเดียวกัน ซึ่งนั่นก็หมายความว่าอำนาจการตัดสินใจของชุมชนจะอยู่ที่ชนชั้นนำระดับสูงเสียเป็นส่วนใหญ่

อนึ่ง การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในนโยบายและกิจกรรมของชุมชนของทั้งสองชุมชนจะมีลักษณะคล้ายคลึงกัน คือ อำนาจการตัดสินใจจะอยู่ที่บุคคลที่เป็นชนชั้นนำระดับสูง ส่วนบุคคลใดจะมีอำนาจสูงสุดในการตัดสินใจในแต่ละครั้งนั้น ขึ้นอยู่กับประเด็นของกิจกรรมนั้น ๆ ว่าเป็นกิจกรรมหรือเป็นนโยบายเกี่ยวกับอะไร ถ้าหากว่านโยบายหรือกิจกรรมนั้นเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนหรือเกี่ยวกับกิจกรรมของชุมชน บุคคลที่มีบทบาทสูงสุดก็เป็นกำนันหรือผู้ใหญ่บ้าน ส่วนบุคคลชนชั้นนำบุคคลอื่น ๆ ก็มีความสำคัญในระดับรอง ในขณะเดียวกัน ถ้าหากว่ากิจกรรมนั้นเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับศาสนา โต๊ะอิหม่าม และโต๊ะกอเต็บ ก็เป็นบุคคลที่มีบทบาทสูงสุดในการตัดสินใจ ส่วนบุคคลที่เป็นชนชั้นนำคนอื่น ๆ ก็มีความสำคัญในระดับรอง ดังนั้นจึงกล่าวโดยสรุปได้ว่า อำนาจการตัดสินใจของชุมชนจะผูกขาดอยู่เฉพาะในกลุ่มคนจำนวนน้อยที่เป็นชนชั้นนำของชุมชนเท่านั้น โดยเฉพาะในกลุ่มชนชั้นนำระดับสูง ส่วนชนชั้นนำระดับต่ำนั้นมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเช่นกัน แต่อยู่

ในระบอบที่ต่ำกว่าชนชั้นนำระดับสูง ยิ่งประชาชนควยแล้วจะมีส่วนรวมในการตัดสินใจเพียงเล็กน้อย หรือแทบจะไม่มีส่วนในการตัดสินใจเลยก็ว่าได้

จากลักษณะของชนชั้นนำและลักษณะของความสัมพันธ์เชิงอำนาจของทั้งสองชุมชน กล่าวโดยสรุปได้ว่า ลักษณะโครงสร้างอำนาจของชุมชนคาโตะ ซึ่งเป็นชุมชนชาวไทยมุสลิมที่กำลังพัฒนาและลักษณะโครงสร้างอำนาจของชุมชนกรือเซะ ซึ่งเป็นชุมชนที่พัฒนาแล้วมีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน คือ มีลักษณะโครงสร้างแบบปิรามิด (*pyramids*) โดยที่มีบุคคลจํานวนน้อยที่มีคุณสมบัติพิเศษเหนือบุคคลอื่น ๆ และได้รับยอมรับให้เป็นชนชั้นนำของชุมชน และชนชั้นนำจํานวนน้อยนี้เองเป็นกลุ่มบุคคลที่ผูกขาดการตัดสินใจของชุมชนไว้เพียงกลุ่มเดียว โดยเฉพาะบุคคลที่เป็นชนชั้นนำระดับสูงของชุมชนจะเป็นผู้มีบทบาทสูงสุดในการตัดสินใจในแต่ละครั้ง ส่วนใครจะมีบทบาทสูงสุดในการตัดสินใจแต่ละครั้งก็ขึ้นอยู่กับประเภทของกิจกรรมที่มีขึ้นในชุมชน

อนึ่ง จากการพิจารณาถึงตำแหน่งสูงสุดที่สุดของปิรามิดของสังคมในแต่ละชุมชน ผลการศึกษาพบว่า บุคคลที่เป็นชนชั้นนำระดับสูงสุดของปิรามิดในชุมชนคาโตะ ซึ่งเป็นชุมชนชาวไทยมุสลิมที่กำลังพัฒนานั้น ปรากฏว่า โตะอิหม่ามซึ่งเป็นตำแหน่งสำคัญที่สุดของผู้นำศาสนา เป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับเป็นชนชั้นนำระดับชั้นสูงสุดของชุมชน ขณะเดียวกันในชุมชนกรือเซะ ซึ่งเป็นชุมชนชาวไทยมุสลิมที่พัฒนาแล้ว ปรากฏว่า ผู้ใหญ่บ้านซึ่งเป็นตำแหน่งทางศาสนามีความสำคัญที่สุดของชุมชน เป็นผู้ได้รับการยอมรับเป็นชนชั้นนำระดับชั้นสูงสุดของชุมชน ดังนั้นจึงกล่าวสรุปได้ว่า ในชุมชนชาวไทยมุสลิมที่กำลังพัฒนานั้น แนวโน้มของการยอมรับบุคคลที่เป็นชนชั้นนำระดับชั้นสูงสุดของชุมชน คือ บุคคลที่ดำรงตำแหน่งสำคัญของผู้นำศาสนาอิสลาม และขณะเดียวกันในชุมชนชาวไทยมุสลิมที่พัฒนาแล้วนั้น แนวโน้มของการยอมรับบุคคลที่เป็นชนชั้นนำระดับชั้นสูงสุดของชุมชน คือ บุคคลที่ดำรงตำแหน่งทางศาสนามีความสำคัญ (ชุมชนกรือเซะ คือ ผู้ใหญ่บ้าน)

จากข้อสรุปของลักษณะของชนชั้นนำและโครงสร้างอำนาจของชุมชนชาวไทยมุสลิมทั้งในชุมชนคาโตะและชุมชนกรือเซะ ดังกล่าว จึงกล่าวได้ว่า เป็นการยืนยันสมมุติฐานข้อที่ 3 ที่กำหนดไว้ว่า "ชนชั้นนำและโครงสร้างอำนาจของชุมชนชาวไทยมุสลิมที่กำลังพัฒนามีลักษณะคล้ายคลึงกับชุมชนชาวไทยมุสลิมที่พัฒนาแล้ว มีความคล้ายคลึงกัน" (ดูตาราง 6 ประกอบ)

ขอ เสนอ เเนะ

เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์หลัก คือ ต้องการทราบว่าใครหรือกลุ่มบุคคลใดเป็นชนชั้นนำของชุมชนชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ และบุคคลที่เป็นชนชั้นนำนั้นมีคุณสมบัติพิเศษอะไรบ้าง แล้วยังมองถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจของบุคคลที่เป็นชนชั้นนำของชุมชนและการศึกษายังเป็นการศึกษาเชิงเปรียบเทียบลักษณะของชนชั้นนำและโครงสร้างอำนาจชุมชนของชุมชนชาวไทยมุสลิมที่กำลังพัฒนากับชุมชนชาวไทยมุสลิมที่พัฒนาแล้ว โดยศึกษาในชุมชนชาวไทยมุสลิมอย่างละชุมชน ดังนั้นการศึกษานี้จึงมีข้อจำกัดอยู่หลายประการ จึงใคร่เสนอแนะสำหรับการศึกษารุ่นต่อไปดังนี้

1. การศึกษา "ชนชั้นนำและโครงสร้างอำนาจชุมชน" ของชุมชนชาวไทยมุสลิมเพียงสองชุมชน โดยแบ่งเป็นลักษณะชุมชนอย่างละหนึ่งชุมชน ถ้ากล่าวไปแล้วก็นับว่ายังเป็นข้อจำกัดในการสร้างความน่าเชื่อถือในผลการศึกษาที่ได้รับ แต่ด้วยเหตุผลและข้อจำกัดในด้านงบประมาณและความรับผิดชอบของผู้ศึกษาในครั้งนี้ ดังนั้นในการศึกษาราวต่อไปถ้าเป็นไปได้ก็ควรศึกษาในหลาย ๆ ชุมชนที่มีลักษณะของชุมชนแต่ละประเภทมีความคล้ายคลึงกัน ซึ่งการศึกษาในลักษณะดังกล่าวจะทำให้ผลของการศึกษามีความชัดเจนยิ่งขึ้น แต่ปัญหาของการศึกษาในลักษณะดังกล่าวต้องเป็นโครงการขนาดใหญ่ที่ต้องมีผู้รับผิดชอบหลายคนและใช้งบประมาณเป็นจำนวนมาก

2. การศึกษารุ่นต่อไปสิ่งที่จะต้องทำการศึกษา คือ การใช้วิธีการศึกษาวิธีการใดวิธีการหนึ่ง โดยเฉพาะวิธีการระบุตัวชนชั้นนำของชุมชนโดยที่ทำการศึกษาในหลายชุมชน ผลของการศึกษาน่าจะค้นพบปรากฏการณ์ของชนชั้นนำและโครงสร้างอำนาจของชุมชนที่ดียิ่งขึ้น เช่น การศึกษาชนชั้นนำและโครงสร้างอำนาจชุมชนโดยวิธีการระบุตัวชนชั้นนำ โดยพิจารณาจากตำแหน่งและพิจารณาจากชื่อเสียง และทำการศึกษาในหลาย ๆ ชุมชน หรือใช้วิธีการระบุตัวชนชั้นนำโดยพิจารณาจากการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ โดยการไ้ช้ระยะเวลาในการร่วมสังเกตกิจกรรมในชุมชนเป็นระยะเวลาานาน ๆ อย่างน้อยก็ครบรอบหนึ่งปี ซึ่งการศึกษาในลักษณะดังกล่าวจะทำให้ผลการศึกษามีความชัดเจนโดยเฉพาะการค้นพบตัวชนชั้นนำของชุมชนมีความน่าเชื่อถือมากขึ้น และการศึกษาในชุมชนเป็นระยะเวลาานาน ๆ ทำให้ผู้ศึกษาค้นพบความสัมพันธ์เชิงอำนาจของชนชั้นนำได้ชัดเจนและละเอียดมากขึ้น

3. จากการที่การศึกษาครั้งนี้ทำการศึกษาในชุมชนชาวไทยมุสลิมในจังหวัดปัตตานี ทั้งสองชุมชน ถ้าจะกล่าวไปแล้วก็มีข้อจำกัดในการนำผลของการศึกษาครั้งนี้ไปกล่าวยืนยันสภาพปรากฏการณ์ที่เป็นจริงของลักษณะชนชั้นนำและโครงสร้างอำนาจของชุมชนชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ทั้งหมด (5 จังหวัด หมายถึง จังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส สตูล และสงขลา) ด้วยเหตุผลที่ว่า ลักษณะทางโครงสร้างทางสังคมชาวไทยมุสลิมย่อมแตกต่างกันทางด้านกายภาพ ทางสังคม ดังนั้นการศึกษาราวต่อไป เพื่อยืนยันสนับสนุนการศึกษาครั้งนี้ จึงควรทำการศึกษาในชุมชนชาวไทยมุสลิมในจังหวัดต่าง ๆ ทั้ง 5 จังหวัดกระจายกันไปตามวิธีการของการสุ่มตัวอย่าง การศึกษาในลักษณะดังกล่าวจะเป็นการยืนยันผลการศึกษาให้มีความน่าเชื่อถือมากขึ้น

4. การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาในระดับชุมชน (community study) ซึ่งการศึกษาดังกล่าวเป็นการศึกษาในระดับจุลภาค สิ่งที่จะต้องหาคือ การนำกรอบแนวความคิดและวิธีการศึกษาในลักษณะเดียวกันนี้ไปศึกษาลักษณะของชุมชนชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ใหญ่กว่าระดับชุมชน เช่น ชุมชนเมืองที่มีกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางด้านตำแหน่ง หน่วยงานของเอกชนและทางราชการในเขตการปกครองเดียวกัน เช่น ในเขตการปกครองเทศบาล สุขาภิบาล เป็นต้น ซึ่งการศึกษาในระดับของชุมชนดังกล่าวน่าจะมีการค้นพบกลุ่มของบุคคลและคุณสมบัติพิเศษบางประการที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาชนชั้นนำและโครงสร้างอำนาจของชุมชนชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้มากยิ่งขึ้น

5. ในแง่ของการศึกษาต่อเนื่อง การศึกษาครั้งนี้เป็นการตอบคำถามที่ว่าใครคือบุคคลที่เป็นชนชั้นนำของชุมชนชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งผลก็ปรากฏว่าเป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สารวัตรกำนัน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล โต๊ะอิหม่าม โต๊ะกอเต็บ โต๊ะบิหลั่น และคณะกรรมการมัสยิด การศึกษาราวต่อไปจึงควรจะทำการศึกษาต่อเนื่องว่ากลุ่มชนชั้นนำกลุ่มนี้มีลักษณะความคิดในประเด็นทางการเมืองเป็นอย่างไร เช่นว่า ในทางรัฐศาสตร์ก็ศึกษาถึง ศักยภาพทางการเมืองในด้านต่าง ๆ เป็นเช่นไร เช่น วัฒนธรรมทางการเมือง ความคิดทางการเมือง การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับท้องถิ่นหรือระดับชาติ ความตระหนักและความสำนึกทางการเมือง หรือชนชั้นนำกับศักยภาพทางการเมือง การปกครอง

ทางด้านพัฒนาชุมชน เช่น บทบาทในการมีส่วนร่วมของการแก้ไขปัญหาชุมชน หรือการศึกษาเชิงเปรียบเทียบระหว่างชนชั้นนำที่ดำรงตำแหน่งทางการกับชนชั้นนำที่ดำรงตำแหน่งผู้นำศาสนา ชนชั้นนำกลุ่มใดที่มีศักยภาพทางการเมือง การปกครอง การพัฒนาชุมชนที่ดีกว่ากัน หรือมีทัศนคติทางการเมืองแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร ซึ่งการศึกษาต่อเนื่องดังกล่าวจะเป็นการค้นพบข้อสนใจในทางรัฐศาสตร์อีกมิติหนึ่ง

6. ในแง่ของการประยุกต์ใช้ การที่ทราบว่าในชุมชนชาวไทยมุสลิม บุคคลที่ประชาชนเคารพ เชื่อถือ และยกย่องเชื่อฟังเป็นใครแล้ว ก็จะเป็นผลดีต่อทางราชการและหน่วยงานของเอกชนที่จะเข้าไปพัฒนาชุมชน โดยที่หน่วยงานเหล่านั้นสามารถใช้บุคคลที่เป็นชนชั้นนำมาเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชน เช่น การเข้าหาประชาชนเพื่อสร้างพลังมวลชนในการพัฒนา หรือการจัดการอบรมโครงการต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน โดยนำกลุ่มชนชั้นนำเป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลง (*change agent*) ในสิ่งที่เป็ประโยชน์ต่อชุมชน หรือการนำเอาชนชั้นนำเป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลงตามทิศทางของการพัฒนาชนบทแนวใหม่ เป็นต้น

7. จากการศึกษาเป็นที่ประจักษ์แล้วว่า ชนชั้นนำที่เป็นผู้นำศาสนานั้นเป็นกลุ่มชนชั้นนำที่มีบทบาทและมีอิทธิพลต่อความรู้สึกนึกคิดและการตัดสินใจของประชาชนในชุมชนเป็นอย่างมาก เมื่อสภาพการเป็นเช่นนี้จึงเห็นสมควรเป็นอย่างยิ่งที่หน่วยงานของทางราชการหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ควรส่งเสริมหรือสนับสนุนในบทบาททางด้านต่าง ๆ ของผู้นำศาสนาอิสลาม เพื่อเป็นประโยชน์ในการพัฒนาชนบทหรือการพัฒนาการเมือง การปกครองในระดับชุมชน เช่นว่า จัดให้มีการอบรม สัมมนา เพื่อให้กลุ่มชนชั้นนำที่เป็นผู้นำศาสนามีความตระหนักในบทบาทและหน้าที่ที่ช่วยสนับสนุนทางราชการในการพัฒนาชนบท พัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตย หรือพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในชุมชน เป็นต้น

บรรณานุกรม